LAUKSTENIŲ PILKAPYNAS

Vida KLIAUGAITĖ

2001 m. Laukstenių pilkapyne (Ignalinos r.) buvo tęsiami archeologiniai tyrinėjimai. 2000 m. šiame pilkapyne buvo ištirtas vienas kvartalinės linijos sužalotas pilkapis, jame aptikti 2 degintiniai kapai (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 68). 2001 m. tyrinėjimų sezono metu ištirti likę 2 pilkapiai, žalojami ariant kvartalinę liniją, bei spėjamo sunaikinto pilkapio vieta.

Pilkapis 2. Apie trečdalis pilkapio sampilo nuarta. Likusi pilkapio sampilo dalis – 7x5 m skersmens, siekia iki 0,65 m aukštį. P ir Š aiškiai vizualiai galima išskirti dvi ovalias, 2–2,5x1 m skersmens duobes. Pilkapio sampilo centre matyti 1,5x2x0,8 m skersmens ir 0,35–0,5 m gylio duobė užslinkusiais kraštais.

Pilkapio sampilas apardytas ankstesnių perkasimų, jis piltas iš geltono smėlio su pavieniais smulkiais degėsiais. Jame negausiai aptikta švarių vidutinio stambumo degintinių kaulų, taip pat 28 cm gylyje rasta molinio cilindro formos verpstuko dalis. Po sampilu aptiktas pilkapio pagrindas – pilkas ir negausiai degėsingas sluoksnelis, kurio storis nuo 8 cm iki 18–20 cm.

Pilkapio sampilą supęs akmenų vainikas gerokai apardytas. Kiek geriau išlikęs jo fragmentas tik ŠR pilkapio pusėje. Iš vainiko liekanų atrodo, kad jo vidinis skersmuo galėjo būti 6 m. Dauguma akmenų nėra dideli, jų skersmuo siekė nuo 15–16 iki 28–30 cm, tačiau yra keletas stambių akmenų – 38–40 cm skersmens, ypatingai P pusėje, vienas jų net iki 75 cm skersmens. Dalis vainiko akmenų buvo pastatyti. Pilkapį iš ŠV, V ir P pusių supo 3 ovalios duobės. Duobės yra 3–3,4x1,25–1,95 m skersmens, pjūvyje iki 0,75 m gylio nuo žemės paviršiaus, puslankio formos. Jos užpildytos degėsingu užpildu, kuris viršuje gerokai intensyvesnis, o apačioje šviesėja. V ir P duobėse aptikta vidutinio stambumo (24x31x18, 26x25x21 cm ir pan.) ir smulkių (8x9x11, 10x16x12 cm ir pan.) akmenų, buvusių įvairiose užpildo vietose, matyt, nuriedėjusių nuo sampilo pakraščių.

Degintinis kapas 1. Pilkapio centre, jau 25 cm gylyje nuo sampilo paviršiaus aptikti pavieniai smulkūs degintiniai kaulai, taip pat ir anksčiau minėtas verpstukas. Tačiau jokio aiškaus kapo duobės kontūro nepastebėta. Kapo duobės kontūras užfiksuotas tik nukasus visą pilkapio sampilą ir pagrindą. Kapas 50 cm gylyje švariame įžemyje išsiskyrė tamsesniu degėsingu užpildu su smulkiais degintiniais kaulais. Kapo kontūras – netaisyklingo stačiakampio užapvalintais galais formos, 0,77x0,47 m dydžio, orientuotas 92°–272° kryptimi. Duobėje buvo 2 akmenys: vienas V krašte, 20x10x22 cm dydžio, pastatytas stačiai, smailiuoju galu duobės pakraštyje. Antrasis – 17x10x8 cm dydžio, fiksuotas beveik duobės viduryje, 18 cm į ŠR nuo pirmojo. Dar vienas akmuo (45x11x20 cm) buvo pastatytas stačiai P kapo pusėje. Kapo duobėje negausiai surinkta smulkių ir vidutinio stambumo švarių degintinių kaulų. Pjūvyje kapo duobė – netaisyklingos formos, siekė iki 15 cm gylį. Kapo duobės užpildą sudarė smėlis, smulkūs degėsiai bei negau-

sūs smulkūs ir švarūs degintiniai kaulai. Žemiau duobės – pilkas pagrindo smėlis be degintinių kaulų. Jokių įkapių neaptikta.

Pilkapis 3. Pilkapio R kraštas šviežiai nuartas. Pilkapio sampilas yra 8–9 m skersmens, siekia iki 1 m aukštį. P ir Š vizualiai aiškiai galima išskirti 4 duobes, jų plotis – apie 1 m. Pilkapio centre augo brandus beržas, kurio šaknys išsikerojusios po visą sampilą. Geltonas sampilo smėlis su pavieniais degėsiais siekė iki 52 cm storį. Centre, tarp beržo šaknų, jau 30 cm gylyje aptikti vidutinio stambumo ir smulkūs degintiniai kauliukai. Jie pasklidę sampilo smėlyje. Po sampilu fiksuotas pilkapio pagrindas – pilkas ir negausiai degėsingas sluoksnelis, kurio storis siekė nuo 8 cm iki 16–20 cm. Ant pagrindo, 77 cm gylyje aptikta geležinė yla, gulėjusi įkote į Š (351°). Ji priskirtina centre buvusiam *degintiniam kapui 1*, suardytam beržo šaknų. Degintiniai kaulai pilkapio centre tarp beržo šaknų buvo aptinkami iki 75–85 cm gylyje nuo pilkapio viršaus. Nuskutus pagrindą, švariame įžemyje fiksuota 80 cm ilgio ŠV–PR kryptimi ir apie 50 cm (?) pločio dėmė su pilkesniu smėliu ir pavieniais degintiniais kaulais. Dėmės kontūras neryškus, gali būti, kad deformuotas beržo šaknų. Po pagrindu, į įžemį dėmė siekė iki 7–10 cm gylį. ŠV jos krašte, 80 cm gylyje aptikta žalvarinė įvija.

Pilkapio sampilą supusio akmenų vainiko akmenys atsidengė 15–33 cm gylyje. Vainikas nebuvo sandarus, krautas iš įvairaus dydžio akmenų: Š gana smulkių (vidutinis skersmuo 17–19 cm), P akmenų mažiau, tačiau jie gana stambūs (skersmuo 32–46 cm), kraunant V vainiko dalį buvo panaudota daug įvairaus dydžio (išorėje stambių, iki 45 cm skersmens, vidinėje pusėje smulkesnių) akmenų. R kruopščiausiai sukrauta pilkapio vainiko dalis – 6 gana stambūs (32–42 cm skersmens) akmenys sustatyti glaudžiai vienas prie kito puslankiu. Vainiko vidinis skersmuo – 5x5,5 m. Dalis vainiko akmenų buvo pastatyti.

Pilkapį iš Š, PV, P, PR bei ŠR pusių supo 5 pailgos duobės ir 1 beveik apskrita duobė. Duobės – 1,5–3,6x0,6–1,12 m skersmens, pjūvyje iki 0,82 m gylio nuo žemės paviršiaus, puslankio ar artimos *V* raidei formos, užpildytos pilku užpildu, kai kur gausiai peleningu ar degėsingu. P pusėje virš duobių aptikta keletas stambių (45x20x18; 28x20x15; 29x28x20; 52x18x22 cm ir pan.) akmenų, matyt, nuriedėjusių nuo sampilo pakraščių.

Taip pat pilkapyne patikrinta spėjamo sunaikinto pilkapio vieta. Aptiktos dvi pilkapio (?) duobės, tačiau pilkapio pėdsakų nerasta.

Pagal pilkapių sandarą ir šykščius radinius pilkapius reiktų skirti viduriniojo geležies amžiaus antrajai pusei.

LAUKSTENIAI BARROW CEMETERY

In 2001 barrows 2 and 3 were investigated. They had stone circles and pits. Each barrow contained a cremation. In barrow 3 an iron awl and a bronze spiral were found. Barrow 2 contained no finds. The barrows are dated to the middle of the 1st millennium.